

כ' אייר ה'תשפ"ב	כניסת שבת	יציאת שבת
ירושלים	18:52	20:13
ת"א	19:15	20:15
חיפה	19:05	20:16
באר שבע	19:13	20:13

אייר של צחוק

פרשת "בְּחֻקֵי"

ומעשה היה בתלמיד חכם אחד שהיה הולך בספינה לעיר אחרת, והיו עמו הרבה סוחרים עשירים והוא היה עני מרוד, שלא היה לו שום דבר בעל ערך. ומידי פעם היו שואלים אותו הסוחרים שיאמר להם היכן סחורתו ולהיכן הוא הולך לעסוק במסחר, אמר להם: הסחורה שאני מביא עמי היא הטובה שבכל הסחורות. וטרחו וחיפשו הסחורה בכל הספינה ולא מצאו כלום. והתחילו מלגלגים עליו והחזיקו אותו כשוטה על שדיבר דברים כאלו.

אחר הדברים האלו, עברה על ידם ספינת שודדים, ותפסו הספינה ונכנסו בה "אנשי מלטה" ולקחו מהם כל נכסיהם ורוקנו את הספינה, עד שלא נשאר בה שום דבר, ואפילו את בגדיהם שעליהם לקחו. וכשבאו ליבשה יצאו לעיר אחת, ולא היה להם לא לחם לאכול ולא בגד ללבוש, ואיש לא הפנה פניו אליהם, ואיש לא שאל לשלומם.

אבל תלמיד חכם זה נכנס לבית המדרש וכיון שפתח פיו נודע מי הוא. וכך חלו לו כל בני אותה העיר כבוד גדול, והלבישוהו מכף רגליו ועד ראשו, וכל אחד היה מזמין אותו לבוא לביתו. וכשהיה הולך ממקום אחד לשני היו מהלכים אחריו כל הגבירים וכל חשובי העיר כדי ללוותו.

אותם הסוחרים כשראו את הכבוד הגדול שחולקים לו הלכו אצלו ופיסו אותו בדברים. אמרו לו: עשה עמנו חסד ודבר עלינו דברים טובים אל חשובי העיר שיעשו עמנו צדקה שאנו מתים מרעב שהרי כל נכסינו אבדו בים. ועשה החכם איתם חסד, ואח"כ אמר להם: הרי עכשיו רואים אתם שסחורתי משובחת מסחורתכם, ועליכם לדעת שיש הבדל גדול בין זו לזו. שכל הסחורות שבעולם עלולות להישרף או להיאבד בים או להיגנב, או שעלול לבוא שבר בעסקו, וכדומה מן המאורעות המתרגשים בעולם, שיש הרבה אנשים העולים על משכבם כשהם עשירים וקמים עניים. ואילו התורה סחורה יקרה, ששום נזק אינו שולט בה.

וידוע המעשה שמשופר בגמרא, שאחרי שיצא רבי שמעון בר יוחאי מהמערה יצא לקראתו חותנו רבי פנחס בן יאיר, העלהו לבית המרחץ כדי לרחצו ולסוך את גופו, כשראה רבי פנחס בן יאיר את גופו של רשב"י שהיה מלא חתכים ופצעים מהשהיה בתוך העפר, בכה ואמר 'אוי לי שראיתוך בכך', ענה לו רשב"י 'אשריך שראיתני בכך, שאלמלא לא ראיתני בכך, לא מצאת בי כך'.

כלומר, את עיקר גדלותו קנה רשב"י בהיותו במערה, וכך אומר הפייטן, "בְּמַעֲרַת צוּרִים שְׁעַמְדָּתְךָ, שָׁם קָנִיתָ הַדָּוָה וְהַדָּרָךְ", וכך מתארת הגמרא את השינוי שחל אחרי צאתו מהמערה, שלפני כן היה רשב"י מקושיא וחותנו רבי פנחס בן יאיר היה עונה לו שנים עשר תירוצים, ואילו אחרי צאתו היה חותנו שואל קושיא ורשב"י היה מתרץ לו עשרים וארבעה תשובות!

"וְהַשֵּׁיג לְכֶם דָּיֵשׁ אֶת-בְּצִיר, וּבְצִיר יִשְׁיֵג אֶת-זָרַע; וְאֶכְלֶתֶם לְחֶמְקֶם לְשִׁבְעָה, וַיִּשְׁבְּתֶם לְבִטַח בְּאַרְצְכֶם. וְנִתְתִי שְׁלוֹם בְּאַרְץ, וַיִּשְׁכַּבְתֶּם וַאֲיִן מַחְרִיד; וְהִשְׁבַּתִי תִיָּה רְעָה, מִן-הָאָרֶץ, וְחָרַב, לֹא-תֵעָבֵר בְּאַרְצְכֶם." (שם, וי"ז)

ויש לשהיג: אם נשב לבטח בארצנו ואויבים לא יחרידו אותנו, הרי ממילא יהיה שלום בארץ. ומדוע הקב"ה צריך להבטיחנו על כך? ופירש הרמב"ן **צ"ל** – והדברים כה אקטואליים! ברכה אחת היא שיהיה ביטחון בגבולות הארץ, ונשב לבטח בארצנו. וברכה נוספת היא, שיהיה שלום בנינו ולא נלחם איש באחיו, וכן פירש **האור החיים הקדוש** צ"ל, שפסוק זה מכוון על בני ישראל, שלא יהיה להם פירוד הלבבות, שייטע ה' ביניהם שלום. ואמרו חז"ל בגמרא (מגילה יח.) כי אחר ברכת כהנים חתם בשלום, שאם אין שלום כל הברכות אינם כלום.

מסופר, שכאשר טיטוס הרשע צר על ירושלים ובנה עליה סוללות כדי להבקיע את חומתה, ובתוך העיר השתוללה, לא עלינו, מלחמת אחים, אמר טיטוס: "לשווא הבאתי כנגדכם סוללות, כי כל אחד מכם הריהו סוללה לחברו".

וכתוב במדרש (בראשית רבה לח ו'): רבי אומר: גדול השלום שאפילו ישראל עובדים עבודת כוכבים ושלום ביניהם, אמר המקום כביכול איני יכול לשלט בהם, כיון ששלום ביניהם, שנאמר (הושע ד, יז): "חֲבוּר עֲצָבִים אֶפְרָיִם, הַחַיִּל-לוֹ." אבל משנחלקו מה הוא אומר (שם י, ב): "תִּלְקַ לְבָם, עֲתָה יִאָּשְׁמוּ;". הא למדת גדול השלום ושנואה המחלוקת.

ישנו קשר ישיר בין מעשיו או מחדליו של האדם- הנובעים בדרך כלל ממדרגת אמונתו ובטחונו בבוראו, לבין השפע הגשמי, רווחתו החומרית ופרנסתו. עיקרון זה גם מופיע באריכות רבה בפרשת "בְּחֻקֵי":

"אִם-בְּחֻקֵי, תֵּלְכוּ; וְאֶת-מִצְוֵי תִשְׁמְרוּ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם. וְנִתְתִי גִשְׁמִיכֶם, בְּעֵתָם; וְנִתְּנָה הָאָרֶץ יְבוּלָה, וְעַץ הַשָּׁדָה יִתֵּן פְּרִיֹו" (ויקרא כ"ו, ג-ד')

ומפרש רש"י: "אם בחוקי תלכו - שתהיו עמלים בתורה":

פשט הדברים הוא, שאם נהיה עמלים בתורה, הלימוד ייחזק ויקבע בזיכרון, במח ובלב, וכך נזכור את כל ההלכות והמצוות הנחוצות, ולא נכשל. אולם בעומקם של דברים, יתכן שהפתח להבין זאת טמון בדברי הגמרא (סנהדרין צ"ט): "אמר ר' אלעזר כל אדם לעמל נברא, שנאמר 'כִּי אָדָם לְעַמְל יוֹלָד'."

כלומר: חלקו וגורלו של האדם הוא לעמול, אין אפשרות להשיג דבר בעולם הזה, גשמי או רוחני מבלי לטרוח עבורו. אין לאדם אפשרות בחירה אם להתאמץ אם לא. בחירתו היא רק במה להשקיע את כוחו: **לעמול את בוראו או לעמל מלאכה!** האם להשקיע את כוחו בהשגת צורכי הגוף, או בקנייני התורה וביתר המעלות הרוחניות!?

יש הטועים לחשוב שאדם הוא "בעל חי מפותח" שגופו והנאותיו הם תכלית חייו. אנשים אלו יכלו את זמנם בריצה אחר תאוות העולם ואת כל כוחם ומרצם ישקיעו בהשגת קניינים גשמיים זמניים.

ברם, אנו נוכחים לראות שאנשים אלו לא תמיד חשים סיפוק בחייהם, וטעם הדבר הוא שהאדם אינו מורכב רק מגוף אלא גם מנשמה שהקב"ה נפח בו ובלעדיה אינו יכול לחיות. וכבר אמרו חכמינו ז"ל במדרש קהלת (פרק ו') על הפסוק "וְיָגֵם הַנֶּפֶשׁ לֹא תִמְלָא" – משל למה הדבר דומה?

לבן עיר שנשא בת מלך. אם יביא לה כל מה שבעולם, אינם חשובים לה כלום, כיון שהיא בת מלך. כך הנפש, אילו הבאת לה את כל מעדני עולם אינם חשובים לגביה כלל. למה? מפני שהיא מן העליונים.

כך אדם שינסה לחוש את כל הנאות עולם הזה, לעולם לא יחוש מיצוי וסיפוק מוחלט כיון שלא ניסה למלאות אלא את צרכי גופו הגשמיים, אך נפשו עדיין רעבה וכמהה לדבר שיספק אותה.

אם כך, כיצד מעניקים לנפש את החסר לה? - באמצעות **עמל תורה!**

כי התורה היא חיות האדם ממש, היא מציאות של חיים וממנה כל מעלותיו ורוממותו של האדם, אך להשיג את כל סגולותיה ומעלותיה, צריך האדם ללומדה ולהתייגע בה, כעסק שהוא עמל בו כדי שיצליח, וכפי שקבע החזו"א באגרותיו (ח"א אות ב): "כל סגולות לימוד התורה נאמר על עמלה".

וכתוב בספר המאמרים תרצ"ו: האדם צריך לעמול בתורה ולהתייגע בפועל. גם כאשר הוא טרוד בעסקיו וקביעת העיתים לתורה באה לו בעמל, מחובתו לקבוע בכל יום עיתים לתורה. לכן התורה מביעה זאת בלשון "בחוקותי", מלשון חוק, לומר לך כי קביעת העיתים לתורה צריכה להיות בדרך של קבלת עול. ואמר הרבי **הריי"צ מליובאוויטש** זיע"א: לימוד התורה בכל יום ויום נוגע בנפשות ממש. לא רק בנפש הלומד, אלא גם בכל נפשות בני הבית. לימוד התורה משנה את כל האווירה בבית, ויוצר אווירה של תורה ויראת-שמים. ודרשו חז"ל (ע"ז ה') על כתוב זה, אין "אם" אלא לשון תחנונים. כלומר: שמכיוון שהקב"ה חפץ להריק לנו השפעות טובות וחסדים, לכן הוא מבקש ומתחנן שנלך בחוקותיו.

ויש לדעת, שהמשמעות של עמל התורה אינה רק כמשמעו לימוד התורה בעמל וביגיעה, אלא גם הכוונה בזה היא על העמל **בקיום התורה**, הן בעניני סור מרע והן בעניני עשה טוב, ומוטל על האדם לדעת כי זהו תכלית ועיקר העבודה, להתאמץ ולהתגבר על כל הקשיים, ובזה מראה הוא כי נאמן הוא לאלקיו.

ונוהג שבעולם, שאנשים מרחמים על החכם "המסכן", העמל והממית עצמו באוהלה של תורה בכל רגע פנוי, ומתנזר מכל תענוגות העולם. אבל דווקא הנהגה זו, היא הפותחת לפנינו את הברכות שבתורה ומשפיעה שפע ברכה והצלחה, כי "אֶרֶץ יָמִים, בְּיָמֶיהָ; בְּשָׂמְאוֹלָהּ, עֶשֶׂר וְכַבֹּד." (משלי כ"ט, י).

העמל, הימנע.

וגם אם היום הכל יודעים שאין בעבודה הזרה ממש - תקפה ונצחיות התורה והוראותיה, וזאת משום, שכח נטוע באדם לקחת הבל הבלים, וליצור לו מקום בליבו, לעשותו עולם מלא, להקנות לו חשיבות ומרכזיות. וכל דור והעבודה הזרה שלו: אלו שמכלים כוחם בעבודתם, עד שהם כורעים מהתקף לב על מכתבתם - כלום לא התקיים בהם "וְנִתְּתִי אֶת-פְּגָרֵיכֶם, עַל-פְּגָרֵי גְלוּלֵיכֶם"? או אלו השוחקים עצמם למען הקריירה, הכבוד, המעמד, היוקרה, ומעלים עצמם על מזבח רמת החיים והראוונות, אינם עובדים להבל שהקנו לו חשיבות מרכזית?...

גאונות וכשרונותיו של הרב דוד הלוי סגל (הט"ז) היו לשם דבר. אילו היה משקיע את ראשו במסחר, יכול היה חצי עולם להיות שלו... ובכל זאת, מה עשה? לקח את עצמו ושקע כל כולו בתורה, עד שהוציא את ספרו הגאוני- 'טורי זהב' על ארבעת חלקי השולחן ערוך. בכך הותיר הוא נכס עצום לכל עולם התורה לדורותיו! מדהים אלו נכסים חומריים יכול אדם להשיג, ואף על פי כן אינו בוחר להשקיע את יכולותיו בהבלי העולם הזה, אלא בנצח נצחים!

אין ספק, שיהודים רבים קיבלו ראש כמו של הט"ז, ואולי אפילו יותר ממנו... אבל במה הם השקיעו אותו? בקניית חוות וסוסים, ברכישת קניינים שונים ומשונים של העולם הזה... הם השקיעו את מוחם בענייני העולם החולף - ואף הם חלפו ואינם... ומי זוכר אותם? מי יודע עליהם? "כלבוש תחליפם ויחלפו" - ברגע אחד אינם. ואילו הט"ז הקדוש נשאר לנצח נצחים: השקיע בתורה - וזכרו לנצח!

גם במרוקו חיו יהודים רבים, שהקב"ה חננם בכישרונות מתמטיים גדולים. יהודים אלו השתמשו בחכמתם ופנו למסחר, מהם אף נעשו שרים וסגני המלך בממלכה המרוקאית... אך מה יצא מחכמים אלו בסופו של דבר? מי זוכר אותם ושומע את שמעם היום?

לעומתם, מי אינו זוכר את הצדיק הקדוש, רבנו יעקב אבוחצירא זיע"א, המקובל האלוקי, קודש הקודשים, בעל הניסים והנפלאות?! ולא רק אנחנו כאן, אלא בכל העולם כולו - בקנדה, בבלגיה, בארצות הברית וזכרים אותם!... אין מקום בעולם שאין עורכים הילולא לזכר הצדיק הקדוש. בכל קצוות תבל מזכירים ברעדה את שמו של קודש הקודשים, הוגים בתורתו, לומדים בספריו ומחדשים בהם.

בין דבריו ניכרת שליטתו הגאונית בכל נבכי המתמטיקה. הוא לא היה צריך לטרוח ולחשב את חשבונותיו, אלא בתוך שניות ספורות ראה את הדברים סדורים לפניו. כזה היה מוחו.

והנה, הוא שהשקיע את כל חייו בלימוד תורה - מוזכר בכל העולם כולו עד עצם היום הזה: בהילולא, בנרות, בדברי תורה, בברכות, בסעודות, בשירים ובפיוטים, אך מי זוכר שר במרוקו שהמלך אהבו, והוא הצליח להרוויח כסף רב? מי יודע מתי הוא חי או מתי הוא מת?! גם אם מדובר באדם ירא שמיים, שדאג לעושר עבור כל משפחתו - מה נשאר ממנו? כמה עושר נשאר למשפחתו אחריו? מאומה!

שהרי כל תאוות העולם הזה הן רק דמיון, חזיון עיניים ומעשה תעתועים. האמת היחידה והנצחית היא התורה הקדושה, ודברי רבותינו הקדושים שאנו לומדים.

גם בתקופתו של 'האור החיים' הקדוש, היו רבים בעלי מנת משכל גבוהה מאוד, אך כל אלו אינם מפורסמים וידועים כיום.

אך מיהו שלקח את יכולותיו וכשרונותיו, והמית את עצמו על התורה בשקדו עליה יומם ולילה, עד שנעשה 'מטאורי' לעולם כולו? אחד הוא ופרסמו הכתוב - 'האור החיים' הקדוש!

איך זכה בכך? - הוא התאמץ ללמוד! הוא היה יכול לפנות למסחר - ולהצליח, אך הוא סרב. לנגד עיניו עמדה דמותו של חמיו, שהיה אדם גדול וצדיק, ושימש בתפקיד סגן המלך ושר האוצר במרוקו, ומה הרוויח מכל זאת? מרכושו לא נותר מאומה, כתוצאה מעלילות שהעלילו עליו, וכל בני ביתו ואפילו 'האור החיים' הקדוש נרדפו בגלל כספי המשפחה, וסבלו רבות בשל כך.

לעומת זאת מה יצא מן 'האור החיים' הקדוש? - למרות המכות, הרדיפות והניסיונות הקשים שעברו עליו, הוא התאמץ ושקע ראשו ורובו בתורה הקדושה, וזכה להאיר את עיני עם ישראל כולו.

'אשרי מי שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו!'

וחז"ל הפליגו לדבר בגנות המחלוקת, ומקרה קורח יוכיח ואמרו, שמטיל המחלוקת סופם להיות כקורח, ועוד אמרו, שמי שהוא אוהב שלום ורודף שלום, הקב"ה נותן לו חיי העולם הזה והעולם הבא, שנאמר: "וְעֵנִים יִרְשׁוּ-אֶרֶץ; וְהִתְעַנְּנוּ, עַל-רֶב שְׁלוֹם" (תהילים, ל"ז, י"א)

ואומר החיד"א ז"ל, שהקב"ה דן את האדם על פי מידותיו. ואם כן, כאשר יש לו שלום עם הכל, גם למעלה אין רשות למקטרגים לקטרג עליו. אמור מעתה, כי זהו מעלת השלום, שאין למעלה מקטרגים, ובה מתקיימות הברכות. לעומת זאת, אם מחזיק במחלוקת - מעורר סטגוריה למעלה ותרחק ממנו הברכה.

שלום הוא ההיפך מיחידנות, משירת סולו, פירושו כוחות שמשלימים זה את זה ופועלים כצוות בהרמוניה ושיתוף פעולה. למרות שבני אדם הם שונים זה מזה ובמקרים רבים מתקשים להתמודד עם הניגודים ביניהם. השלום היא שכל אחד ימצא את הדרך לבטא את הייחודיות שלו ולהפרות איתה את הזולת. שנלמד לעבוד יחד.

זה פירוש האיחול הבסיסי איש לרעהו "שלום": זאת הזמנה להיכנס למרחב הפרטי שלי, אני אומר לו יש מקום לשנינו, בוא נחיה יחד ואני לא חושש שתגנוב את הטריטוריה שלי.

זה בדיוק הרעיון מאחורי ה"שבת שלום": חז"ל אמרו כי עד יום השבת הייתה תחרות ומתח בין הנבראים בעולם. האור רצה יותר יום והחושך רצה יותר לילה, הקיץ רצה יותר חום והחורף רצה יותר קור, עד שבאה השבת והשרתה בין הנבראים רוח של שלום, אמון ושיתוף פעולה. כך מובא בספר הזוהר (ג קע"ב): "כאשר ברא הקב"ה את העולם לא יכול להתקיים, עד שבא והשרה עליו שלום. ומה הוא? שבת, שהיא שלום של עליונים ותחתונים ואז נתקיים העולם".

"וְאִם-לֹא תִשְׁמְעוּ, לִי; וְלֹא תַעֲשׂוּ, אֶת-כָּל-הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה. וְאִם-בְּחֻקֵּי תִמְאָסוּ, וְאִם-אֶת-מִשְׁפָּטֵי תִגְעַל נַפְשְׁכֶם, לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת-כָּל-מִצְוֹתַי, לְהַפְרֹכֵם אֶת-בְּרִיתִי. אֲף-אֲנִי אֶעֱשֶׂה-זֹאת לָכֶם..." (כ"ו, י"ד-ט"ז)

בפסוקים אלו מציגה התורה דרגות שונות של אי הליכה בדרך התורה ושל חוסר שמיעה לה', ובהמשך, מתארת בפנינו את המנגנון המיוחד, של 'גורם-מול-תוצאה' - מנגנון העוטף אותנו בכל רגע ורגע בחיינו היומיומיים. במילים אחרות: קיים קשר הדוק בין כל אירוע, לבין המסר שהוא מכיל בתוכו עברונו.

וסיפרו בגמרא (בבא בתרא י" ע"א): רב פפא עלה בסולם, נשברה שלבה תחתיו ועמד ליפול (לא נפל!). תמה וערך חשבון נפש: הרי את המומתים בסקילה, מפילים בתחילה מגובה רב, והם מחללי שבתות ועובדי עבודה זרה. ואני כמעט נפילתי מגובה רב, כלום מאותתים לי מן השמיים שנשלתני בעברה חמורה מעין זו? נמצאנו למדים שרבותינו ראו בכל מאורע את יד ה', והתייחסו לכול צרה כאל עונש ואיתות לשפר דרך.

גם עלינו מוטל לגלות את הקשר הזה, שבין האירוע לבין המסר, לפעול בהתאם, לצמוח מתוכו ובדרך זו "לתקן" את הטעונו תיקון.

אדם שמנסה להסתיר או לטיח את הסימנים הללו, עושה טעות גדולה ומשמעותית ביותר. הסימנים שסביבנו מופיעים בגלל סיבה רצינית מאד וכל אחד מאתנו חייב להתמודד עמם ולא לברוח מהם.

אם יהיה רגיל אדם בשעת ייסוריו לומר: **ריבונו של עולם, צדיק אתה על כל הבא עלי, כי אמת עשית ואני הרשעתי לפניך, והי רצון שבאלו הייסורים יתכפרו עוונותיי** - אז יהיו לו אלו הייסורים כפרה לעונותיו.

אך מאידך, אדם שבאים עליו ייסורים, ובכל זאת הוא עוצם את עיניו, וממשיך לחשוב שכל מה שמתחולל סביבו הם תופעות שיש ליחסם למקרה - הרי מחשבות אלו הם עבירה!

"וְאִם-תִּלְכוּ עִמִּי קָרִי, וְלֹא תֵאבְדוּ לְשִׁמְעַי לִי--וְיִסַּפְתִּי עֲלֵיכֶם מִכָּה, שֶׁבַע כְּחַטָּאתֵיכֶם." (כ"ו, כ"א)

ומפרש הרמב"ם זצ"ל ב"אגרת תימן": ואם תלכו עימי קרי, אם תחשבו שהצרות אינם באים עליכם אלא דרך מקרה - דבר שבא בלא כוונה, ושאינן סיבת הפורענות רוב מעלליכם, גם אני אוסיף עליכם מן "המקרה" ההוא ואכפול אותם עליכם: "וְאִם-בְּזֹאת--לֹא תִשְׁמְעוּ, לִי; וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי, בְּקָרִי. וְהִלַּכְתִּי עִמְכֶם, בְּחַמַּת-קָרִי; וְיִסַּרְתִּי אֶתְכֶם אֲף-אֲנִי, שֶׁבַע עַל-חַטָּאתֵיכֶם... וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת-בְּמִתֵּיכֶם, וְהִכַּרְתִּי אֶת-חַמְיֵיכֶם, וְנִתְּתִי אֶת-פְּגָרֵיכֶם, עַל-פְּגָרֵי גְלוּלֵיכֶם; וְנִעַלְהָ נַפְשִׁי, אֶתְכֶם." (כ"ו, כ"ז-ט)

לע"נ אסתר מזרחי בת יחזקאל וכתון ז"ל
נלב"ע ב' טבת ה'תש"פ. ת.נ.צ.ב.ה.

לע"נ ר' יצחק ב"ר נסים מזרחי ז"ל
נלב"ע י"ח תשרי ה'תשס"ט. ת.נ.צ.ב.ה.